

היסטוריה דתי

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שמונה נושאים, ועליך לבחור בשניים מהם.

בכל נושא שני פרקים, ועליך לענות על שתי שאלות:

שאלה אחת מן הפרק הראשון — 35 נקודות

שאלה אחת מן הפרק השני — 15 נקודות

סה"כ לנושא — 50 נקודות

(לכל נושא — 50 נקודות; סה"כ — 100 נקודות)

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

שים לב: תלמיד שאושר לו מבחן מותאם יענה על אחת משתי השאלות הראשונות

בכל אחד משני הנושאים שלמד. שתי שאלות סך הכול, לכל נושא — 50 נקודות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

בשאלון זה שמונה נושאים (1-8). בחר בשני הנושאים שלמדת, וענה על ארבע שאלות סך הכול, לפי ההוראות.

נושא 1 — הפעילות הציונית בארצות האסלאם בימי מלחמת העולם השנייה, והעליות הגדולות מארצות האסלאם בשנים 1948-1967

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 1-2 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 3-4 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 1-2. (35 נקודות)

1. יהודי ארצות האסלאם ועלייתם ארצה בזמן מלחמת העולם השנייה

א. הצג שניים מן הגורמים שהשפיעו על המצב של יהודי ארצות האסלאם בזמן מלחמת העולם השנייה, והסבר את

ההשפעה של כל אחד מן הגורמים שהצגת. (20 נקודות)

ב. הסבר שלושה קשיים שהתעוררו במהלך העלייה לארץ-ישראל מארצות האסלאם בזמן

מלחמת העולם השנייה. (15 נקודות)

2. העלייה מצפון אפריקה בשנות החמישים

א. הצג את שלושה הגישות השונות שרווחו בקרב יהודי תוניסיה בנוגע לעלייה לישראל.

הסבר את עמדת השלטון הצרפתי בתוניסיה כלפי העלייה לישראל בשנים 1948-1953.

(18 נקודות)

ב. הצג שלושה מן הסיבות שבגללן התעכבה העלייה של יהודי מרוקו.

הסבר את עמדת השלטון הצרפתי במרוקו כלפי העלייה לישראל בשנים 1949-1956.

(17 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 3-4. (15 נקודות)

3. הצג שתיים מדרכי העלייה הבלתי לגאלית של יהודים ממצרים מסוף מלחמת העולם השנייה ועד הקמת מדינת ישראל.

הצג שני קשיים שהיו כרוכים בעלייה זו.

4. הסבר שתיים מן הסיבות שבזכותן אפשרו מנהיגי תימן ליהודים לצאת מתימן בשנת 1949.

הצג שניים מן הקשיים של יהודי תימן במהלך עלייתם ארצה בתקופה זו.

נושא 2 — "מעיל תשבץ": מפגש התרבויות בין יהדות לאסלאם בימי הביניים

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 5-6 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 7-8 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 5-6. (35 נקודות)

5. לשונות היהודים

א. ציין את שלוש השפות שדיברו בהן יהודי ארצות האסלאם. הצג את השימוש של כל אחת מהן, והסבר מדוע היה

בה צורך. (15 נקודות)

ב. קרא את הקטע שלפניך מתוך ספר שנכתב על רב סעדיה גאון (רס"ג), וענה על השאלה שאחריו.

רב סעדיה פרץ דרכים חדשות בתחומים רבים. באחדים מהם (כמו הבלשנות והכתיבה ההלכתית) סימנה פעילותו מפנה חד לעומת כל מה שקדם לו במסורת היהודית; במקרים אחרים (כמו פרשנות המקרא, התאולוגיה והפולמוס) הוא נכנס בתנופה אדירה לתחומים שנעשו בהם התחלות צנועות, והצעיד אותם קדימה. גם כאשר פעל בתוך מסורת עתיקה, למשל בתחום השירה, חולל מהפכה לא קטנה. הוא עסק בתחומים שטופחו על ידי יהודי צפון אפריקה, ארץ-ישראל ובבל, וברוב התחומים האלה, אם לא בכולם, הושפע עמוקות מן התרבות הכללית הסובבת, שלשונה ערבית ורוב הוגיה המובילים נוצרים ומוסלמים. רב סעדיה לא היסס לאמץ בחשיבתו ובעשייתו רכיבים חשובים מן התרבות הכללית, וחלק ניכר ממפעלו נובע מן האתגר שבשילוב אלמנטים [יסודות] אלה עם המורשת היהודית.

(ירחמיאל ברודי, רב סעדיה גאון, מרכז זלמן שזר, ירושלים תשס"ז, עמ' 174)

על פי הקטע, הצג את האתגר שעיימו התמודד רס"ג.

על פי מה שלמדת, הצג דוגמה אחת להתמודדות של רס"ג עם האתגר שהצגת, והסבר כיצד החדשנות של רס"ג

המוצגת בקטע באה לידי ביטוי בדוגמה זו.

(20 נקודות)

6. כלכלה ועסקים

א. הצג שני קשיים הלכתיים שעיימו התמודדו היהודים שעסקו בחקלאות בארצות האסלאם, והסבר את הפתרון

שלחם לאחד מן הקשיים שהצגת. (17 נקודות)

ב. הצג את הליך המיקח והממכר שהיה מקובל בארצות האסלאם בימי הביניים. בתשובתך התייחס לתפקידים של

ה"דלאל", ושל "פקיד הסוחרים".

הצג שני מאפיינים ייחודיים של המסחר שניהלו היהודים בארצות האסלאם בימי הביניים.

(18 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 7-8. (15 נקודות)

7. הצג שני תחומים שבהם הדת המוסלמית דומה לדת היהודית. בחר באחד מן התחומים שהצגת, והצג את השוני בין

שתי הדתות בנוגע לתחום זה.

הצג הסבר היסטורי אחד לדמיון בין האסלאם ובין היהדות.

8. הצג שתי סיבות שבגללן נהגו היהודים בארצות האסלאם בימי הביניים לעטר את ספר התנ"ך.

הצג שני ביטויים של השפעת התרבות המוסלמית על הקהילה היהודית בעיטורים אלה.

נושא 3 — קהילת יהודי קרקוב

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 9-10 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 11-12 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 9-10. (35 נקודות)

9. קבוצת ה"צנרשאפט" במחנה פלשוב

א. הצג שתיים מפעולות הסיוע שעשו חברות קבוצת "צנרשאפט" במחנה העבודה פלשוב למען חברות הקבוצה,

ופעולה אחת שהן עשו למען יהודים שלא היו שייכים לקבוצה. (18 נקודות)

ב. לפניך קטע מדבריה של רחל שנצר על החיים במחנות. קרא את הקטע וענה על השאלה שאחריו.

לעיתים היינו מטיילות [...] אבל רבקה הייתה יוצאת עם אחת או שתיים מאיתנו ומדברת על העבר, בדיוק כמו שיחות ההשקפה מלפני המלחמה. למה דיברה איתנו על העבר, לא על ההווה ולא על העתיד? הרי היינו בלית ברירה בתוך ההווה, ועתיד לא ראינו. אז דיברנו על העבר. אבל דיברנו, וכך התעודדנו.

(מתוך: 'י' באומל-תידור, 'רוחקה ושתי הרבקות: מנהיגות קבוצת ה"צנרשאפט" בפלשוב', א' רונן ו' כוכבי [עורכים],

גוף שלישי יחיד, ב, מורשת, 1995, עמ' 142)

הצג את דרך המאבק שבאה לידי ביטוי בקטע זה. הצג שלוש דוגמאות מן החיים בגטו קרקוב לדרך המאבק שהצגת.

(17 נקודות)

10. ההתדרדרות במצב של יהודי קרקוב

א. הצג שני אירועים שונים, שגרמו להתדרדרות במצב היהודים בקרקוב בשנים 1939-1941, והסבר כיצד כל אחד

מן האירועים שהצגת גרם להתדרדרות זו (סך הכול — שני הסברים). (18 נקודות)

ב. הצג את שני הגורמים למפנה ביחס של הגרמנים כלפי היהודים בגטו קרקוב במהלך שנת 1942.

הסבר שלושה שינויים שהתרחשו בגטו בעקבות הגירוש ביוני 1942.

(17 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 11-12. (15 נקודות)

11. הצג שלושה זרמים יהודיים שפעלו בחברה היהודית בקרקוב בתקופה שבין מלחמות העולם.

הסבר כיצד כל אחד מן הזרמים שהצגת בא לידי ביטוי במערכת החינוך והתרבות בקרקוב.

12. הצג שלוש פעולות שנקטו אנשים לא־יהודים כדי לסייע ליהודים בתקופת הכיבוש הגרמני בקרקוב.

הצג שתי פעולות של פולנים שפגעו ביהודים בתקופה זו.

לפי דעתך, מה היה המניע העיקרי של אנשים לא־יהודים לסייע ליהודים? נמק את תשובתך באמצעות עובדות היסטוריות.

נושא 4 — מלחמת העצמאות

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 13-14 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 15-16 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 13-14. (35 נקודות)

13. הכרזת המדינה

א. לפניך כרוז של האצ"ל שפורסם באפריל 1948 בחיפה. קרא אותו וענה על השאלה שאחריו.

רק כך

הודעה

מפקדת ה"הגנה" הודיעה, כי מן היחידה שלנו שחשה לעזרת משמר הירדן פורק נשקה מאחר שהופעת היחידה סיכנה את תוכנית ה"הגנה" של הגליל העליון.

הודעת מפקדת ה"הגנה" כוזבת מאלף עד תיו. היחידה שלנו נשלחה למשמר הירדן אך ורק כדי להגן על הנקודה, ובידיעתם של מפקדי ה"הגנה" במקום. שנית, שום נשק לא פורק מחברינו. הנשק שחברינו הובילו למשמר הירדן היה ארוז, וג'יבוריו המזוינים של בן-גוריון התנפלו בפרופורציה של עשרה נגד אחד על חיילים בלתי מזוינים וגנבו את הארגונים שבהם היה הנשק.

אנשי ה"הגנה" המוסרים את נשקם לבריטים בל יתרברבו בפירוק נשק מאנשי אצ"ל. התרברבותם נלעגת היא.

הארגון הצבאי הלאומי
בארץ ישראל

יום א', ב' ניסן תש"ח

(מעובד על פי: י' יצחקי, גבורת משמר הירדן 1948, ספריית יהודה דקל, 2011, עמ' 45)

על פי הכרוז ועל פי מה שלמדת, הצג את מערכת היחסים בין האצ"ל ובין ההגנה בראשית מלחמת העצמאות.

הסבר כיצד מערכת יחסים זו באה לידי ביטוי בשיקולים להכריז על הקמת המדינה.

(17 נקודות)

ב. הצג שני מהלכים שהתרחשו בזירה ה**בין-לאומית** מראשית מלחמת העצמאות ועד ישיבת מנהלת העם שנערכה

בתאריך 12/5/1948.

הסבר כיצד כל אחד מן המהלכים שהצגת השפיע על הדיון בישיבה זו של מנהלת העם (סך הכול — שני הסברים).

(18 נקודות)

14. ההפוגה הראשונה וקרבות עשרת הימים

א. לפניך קטע מן הנאום שנשא אבא אבן, נציג ישראל באו"ם, בתאריך 13/7/1948 בדיון שנערך בזמן קרבות עשרת הימים. קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו.

כאשר דיברתי באזני מועצת הביטחון [...] שאלתי אם יש מדינה אחת [...] אשר תיאות [תסכים] מרצונה להזניח לארבעה שבועות [בהפוגה הראשונה] את האפשרויות לתקן [את] מערכת הגנתה בעוד שהיא יודעת בוודאות גמורה כי מקץ השבועות הללו יתגוללו [יסתערו] עליה ביתר חֲמָה [זעם] חמש מדינות שכנות. הבעתי ספק אם יש מדינה אשר תסכים לתלות את דרכה בעלייה [לישראל] [...] בביקורתם ובהשגחתם של אחרים. וישראל הסכימה לתנאים המגבילים הללו אשר לדעתה אין צידוק להם. ישראל הניחה לכוחות המגן שלה שלא יגדלו בפרק זמן שידענו כי הוא אינו אלא הקדמה להתקפות חדשות על גבולותינו ועל שלמותנו המדינית. נתנו לסמכות חיצונית להתערב בזכויות העלייה שלנו, שהן עיקר תכליתנו הלאומית. יכולנו להסכים להגבלות האלה מפני שהוטלו עלינו לזמן קצר; ומפני שישראל, שנולדה מתוך המלצות האו"ם, השתדלה כל הימים להוכיח את נאמנותה לעיקרי חוקת האו"ם ולשיטות הנובעות ממנה.

(א' אבן, המלחמה התחדשה, בתוך: דָּבָר אֶל הָעַמִּים, עם עובד, 1959, עמ' 18-19)

על פי הקטע, צִיין על מה ויתרה מדינת ישראל בתמורה לההפוגה הראשונה, והסבר שתי סיבות להסכמתה לויתורים אלה.

על פי מה שלמדת, הסבר מדוע בחר אבא אבן להזכיר בנאום זה את ההפוגה הראשונה.
(20 נקודות)

ב. הסבר באמצעות שלוש מן התוצאות של קרבות עשרת הימים מדוע התחזקה ההרגשה בקרב תושבי מדינת ישראל שהוסר האיום הקיומי על מדינת ישראל.
(15 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 15-16. (15 נקודות)

15. לדעתך, האם המדיניות של בן גוריון שלא לפנות יישובים מרוחקים או מבודדים עד מאי 1948 הייתה מוצדקת? נמק את תשובתך באמצעות שלושה טיעונים היסטוריים.

16. הצג את ההסכמות בין ישראל ובין ירדן בנוגע לירושלים בהסכם שביתת הנשק עם ירדן (דצמבר 1948). הסבר את האינטרס של ישראל בהסכמות אלה.

נושא 5 — אל מול עולם חדש: לבטים ומגמות בעידן האמנציפציה

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 17-18 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 19-20 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 17-18. (35 נקודות)

17. התמורות ביחס של החברה האירופית כלפי היהודים

א. לפניך קטע מתוך כתב הסובלנות של הקיסר יוזף השני. קרא אותו וענה על השאלה שאחריו.

אנו* יוזף השני, קיסר המלכות שנבחר בחסד אלוהי, מגדיל המלכות בכל עת [...] שולחים [לכל אחד] את חסדנו, ובחסדנו מודיעים לכם בזה:

מהתחלת שלטוננו שמנו כאחת ממטרותינו החשובות ביותר שכל נתינינו ללא הבדל אומה ודת, לאחר שהם מתקבלים ונסבלים במדינותינו, ישתתפו באושר הציבורי, אשר אנו רוצים להגדילו על ידי דאגתנו. ייהנו מחירות בהתאם לחוק ושלא ימצאו שום מניעה להשגת קיומם ולהגדלת החריצות הכללית בכל דרך מכובדת. כיוון שאי אפשר לתאם במלואם את החוקים הקיימים כלפי האומה היהודית בארצות נחלתנו [...] עם כוונתנו זו רבת החסד, לכן אנו רוצים בתוקף כתב זה לשנותם [את החוקים] במידה שדורשים זאת שינויי הזמן והתנאים.

[...] כדי להקל את פרנסתם בעתיד ולשם הכשרת משלחי היד הדרושים, מאשרים אנו להם בחסדנו שֶׁלֶהֱבֹא הם יכולים ללמוד כל סוג של מלאכות ומקצועות כאן ובמקום אחר, אצל אומנים נוצריים ובוודאי גם בינם לבין עצמם [...] אין לפרש דבר כזה כאילו רוצים אנו לכפות את הדבר על היהודים והנוצרים, אלא אנו רק פותחים לפני שני הצדדים את החופש להגיע על ידי כך לידי הבנה ביניהם, לשביעות רצונם.

[...] כיוון שאנחנו כמעט שהשוונו כעת על ידי היתרונות הללו את האומה היהודית לבני דתות זרות אחרות בנוגע לדרכי פרנסה ולאפשרות ליהנות מנוחיות אזרחיות וביתיות, מפנים אנו בו בזמן את תשומת ליבם של אלה בכל הרצינות, שימלאו בדיוק את כל חוקי הארץ המדיניים, האזרחיים והמשפטיים, הן את אלה שהם חייבים בהם כמו כל יתר התושבים והן בענייניהם [המיוחדים] [...] ואנו מייחסים זאת לחובתם כמו גם להכרת התודה מצידם שהם לא ישתמשו לרעה בחסדנו זה ובחירויות הנובעות להם בכך [...]

ניתן בבירתנו וינה ביום השני לחודש ינואר בשנת 1782, לשלטוננו הרומי ה־18 ושל נחלתנו השנייה.

(א' פריזל ואח' [עורכים], מקורות לתולדות עם ישראל בעת החדשה, האוניברסיטה העברית, ירושלים, תשנ"א, עמ' 17-25)

* הניסוח בגוף ראשון רבים הוא בגלל מעמדו הרם של הקיסר.

על פי מה שלמדנו, **הצג** את המעמד המדיני של היהודים בתקופה שקדמה לכתב הסובלנות.

על פי הקטע ועל פי מה שלמדנו, **הסבר** את השינוי שחל במעמד המדיני של היהודים בהשפעת האבסולוטיזם הנאור. בתשובתך התייחס לשני תחומים המוזכרים בקטע.

(20 נקודות)

ב. **הסבר שתי** תגובות שונות בקרב היהודים על מתן הזכויות בתחום החינוך בכתב הסובלנות. (15 נקודות)

18. הרפורמה והתגובה האורתודוקסית

א. **הצג שתי** מטרות של התנועה הרפורמית, **והסבר** כיצד **שני** שינויים שהנהיגו הרפורמים קידמו את המטרות שהצגת.

(15 נקודות)

ב. לפינך קטע מתוך דרשה של החתם סופר להגדה של פסח. קרא אותו וענה על השאלה שאחריו.

עבדים היינו לפרעה במצרים וכו'. לא אאריך בדקדוקים. הנה יש שני מיני גלויות. או מכבידים עולם על ישראל, הרי קושי שעבודם גורם לבטל מעבודת ה' ומשפך הגוף והנפש. ולפעמים הצרה בהיפוך, שהמלוכות נותן חירות לישראל ומגביהם ומקרבם... וצרה (זו) גדולה מראשונה. שבעוונותינו הרבים כל מגמת ישראל אז להתקרב אל שרי מלוכה וללכת בחוקותיהם ולעזוב תורה ומצוות מרצונם, וזה נקרא שעבוד ולא עבדות, כי בני חורין מעבדות הם, אך טומאת הארץ מושל בהם.

(חתם סופר, דרשות, ד, מכון חתם סופר, תשע"ה, עמ' רמח)

הצג את התהליך ההיסטורי המוזכר בקטע.

הסבר את הגישה של החתם סופר לתהליך זה.

על פי מה שלמדנו, **הצג שני** אמצעים שנקט החתם סופר כדי להתמודד עם תהליך זה.

(20 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 19-20. (15 נקודות)

19. ציין שלוש דוגמאות להשפעה של האצולה הנוצרית על תרבות הפנאי של יהודי החצר.

הצג את הביקורת של רבני התקופה כלפי יהודי החצר בנוגע ל**כל אחת** מן הדוגמאות שציטט.

20. **הצג** את ההבדל בין הגישה של רבני המזרח למודרנה ובין הגישה של הרבנים באירופה למודרנה.

הצג שני הסברים להבדל זה: הסבר חיצוני (המבוסס על מאפייני המדינות שבהן חיו הרבנים), והסבר פנימי (המבוסס על

תפיסת העולם של הרבנים).

נושא 6 — תולדות ארצות הברית

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:
על אחת מן השאלות 21-22 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 23-24 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 21-22. (35 נקודות)

21. הכרזת העצמאות והחוקה האמריקנית

א. **הצג** שניים ממאפייני הזהות האמריקנית החדשה שהתגבשה במושבות הראשונות במהלך המאה ה-18.

הסבר כיצד אחד מן המאפיינים האלה בא לידי ביטוי בהצהרת העצמאות של ארצות הברית.

(15 נקודות)

ב. לפניך קטע מתוך "הפדרליסט" — קובץ של 85 מאמרים בנוגע לוויכוח על כינון החוקה של ארצות הברית שפרסמו בעיתונות אלכסנדר המילטון, ג'יימס מדיסון וג'ון ג'יי בשנים 1787-1788. קרא את הקטע וענה על השאלה שאחריו.

על הקשיים שהזכרנו לעיל אפשר להוסיף את הפרעת יומרותיהן [שאיפותיהן] של המדינות הגדולות יותר והקטנות יותר. לא נטעה אם נניח שהראשונות תיאבקנה על כך שהשתתפותן בממשל תשקף במלוא המידה את יתרונן בעושר ובחשיבות, ואילו האחרונות תתעקשנה לא פחות על השוויון שהן נהנות ממנו עכשיו. אנו רשאים בהחלט להניח ששום צד לא ייותר ויתור גמור למשנהו, ומכאן שהמאבק לא יוכל להסתיים אלא בפשרה.

(א' המילטון, ג' מדיסון וג' ג'יי, **הפדרליסט**, הוצאת שלם; תרגום: אהרן אמיר, תשס"ב, עמ' 179-180)

על פי הקטע, **הצג** את הוויכוח שהתנהל בוועדה שהתכנסה בקיץ 1787 כדי לגבש את החוקה האמריקנית.

על פי מה שלמדת, **הסבר** את ההסכמה שהושגה בוויכוח זה.

הצג עוד ויכוח שהתעורר בעת כתיבת החוקה, ו**הסבר** את ההסכמה שהושגה בעקבותיו.

(20 נקודות)

22. המלחמה הקרה

א. לפניך קטע מתוך נאום שנשא מרטין לותר קינג בשנת 1967. קרא את הקטע וענה על השאלה שאחריו.

אני עומד על במה זו כדי להתחנן בפני עמי האהוב [...] אשר יחד איתי נושאים במלוא האחריות להביא את הסכסוך הזה [...] לידי סיום [...] במהלך שלוש השנים האחרונות, כשהסתובבתי בין צעירים (שחורים) דחויים, אומללים וכועסים, אמרתי להם שבקבוקי מולוטוב ורובים לא יפתרו את בעיותיהם [...] אבל הם שאלו, ומה באשר לווייטנאם? הלוא מדינתנו שלנו משתמשת במנות גדושות של אלימות לפתרון בעיותיה כדי להביא לשינוי המיזח! הייתי המום לנוכח שאלותיהם, וידעתי כי לא אוכל להרים את קולי נגד אלימות מצד המדוכאים בגטאות, עד שלא אומר דברים מפורשים אל גדול מחוללי האלימות בעולם היום – ממשלתי שלי... הווייטנאמים הכריזו על עצמאותם ב־1945 לאחר תקופת כיבוש בידי הצרפתים והיפנים. אנו סירבנו להכיר בהם [...] ממשלתנו חשה אז שהעם הווייטנאמי אינו "בשל" לעצמאות. שוב נפלנו קורבן להתנשאות המערבית אשר זמן רב מרעילה את האווירה הבין־לאומית [...]

[...] אני משוכנע שאם ברצוננו לעמוד בצד הנכון של המהפכה העולמית, אנו כאומה חייבים לעבור מהפכה רדיקלית [קיצונית] בערכינו. כאשר מכונות ומחשבים, רווחים וזכויות קניין עולים בחשיבותם על בני אדם, אזי המשולש הענק של גזענות, חומרות ומיליטריזם [הערצת הכוח הצבאי] הוא בלתי ניתן לכיבוש [...]

מהפכה כזו בערכינו תגרום לנו בקרוב להטיל ספק בהגיונות ובצדק של מרכיבים רבים במדיניות ממשלתנו, בהווה ובעבר.

(בתוך: י' פלורסהיים, תולדות ארצות הברית, מרכז זלמן שזר, 2008, עמ' 204-205)

על פי הקטע, **הצג** את עמדתו של מרטין לותר קינג בנוגע להתערבות של ארצות הברית במלחמת וייטנאם. על פי הקטע ועל פי מה שלמדת, **הסבר** באמצעות שתי דוגמאות ממדיניות החוץ של ארצות הברית את הקשר בין עמדותיו של קינג בענייני מדיניות פנים ובין עמדותיו בענייני מדיניות חוץ. (18 נקודות)

ב. לדעתך, איזו ממעצמות־העל (ארצות הברית או ברית המועצות) נושאת באחריות גדולה יותר להחרפת המלחמה הקרה? **נמק** את תשובתך באמצעות שלוש עובדות היסטוריות. (17 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 23-24. (15 נקודות)

23. **הצג** את הפרשנות לתיקון ה־14 לחוקת ארצות הברית על פי פסיקת בית המשפט העליון בשנת 1896 ("פלסי נגד פרגוסון").

הסבר את הפרשנות לתיקון זה על פי הפסיקה משנת 1954 ("בראון נגד מחלקת החינוך של העיר טופקה, קנזס"). **הצג** את ההשפעה של אחת מן הפסיקות האלה על חיי השחורים בארצות הברית.

24. ב"עידן המוזהב" כונו אילי ההון בכינויים שונים, כגון "סוכני קדמה", "ברונים שודדים", "בוסים של הסנאט". **הסבר** כיצד המעמד של אילי ההון והיחס כלפיהם בחברה האמריקנית באותה תקופה באים לידי ביטוי ב**שניים** מן הכינויים האלה.

נושא 7 – יפן המודרנית

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 25-26 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 27-28 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 25-26. (35 נקודות)

25. פתיחת יפן למערב

א.

בנספח א מוצגת תמונה ובה סירות יפניות וספינה אמריקנית. עיין בתמונה והסבר מה אפשר ללמוד ממנה על הסיבה שבגללה הסכימה יפן לפתוח את שעריה לארצות הברית בשנת 1853. בתשובתך התבסס על שני רכיבים בתמונה.

על פי מה שלמדת, הסבר מדוע דרשה ארצות הברית מיפן לפתוח את שעריה.

(17 נקודות)

ב.

הצג את שני ההסכמים שנחתמו בין ארצות הברית ובין יפן באמצע המאה ה-19. בתשובתך התייחס לשני סעיפים מכל הסכם.

לדעתך, האם הרוויחה יפן מן ההסכמים עם ארצות הברית יותר משהפסידה מהם, או להפך? נמק את תשובתך באמצעות עובדות היסטוריות.

(18 נקודות)

26. משבר, מרידות ודרישה לדמוקרטיזציה

א.

הצג שניים מן השינויים הכלכליים והחברתיים שהתרחשו ביפן בעקבות רפורמת מייג'י.

הסבר מדוע שינויים אלה יצרו משברים ומרידות בקרב שני מעמדות חברתיים שונים ביפן.

(18 נקודות)

ב.

לפניך קטע ובו סעיפים מתוך חוקת מייג'י, שהעניק הקיסר מייג'י לעם היפני בשנת 1889. קרא את הקטע וענה על השאלה שאחריו.

סעיף 19: נתינים יפנים יוכלו להתמנות, במסגרת התנאים שיפורטו בחוק, לכל המשרות האזרחיות והצבאיות על בסיס של שוויון.

סעיף 20: נתינים יפנים יהיו חייבים בשירות צבאי, בהתאם לכללים שייקבעו בחוק.

סעיף 21: נתינים יפנים יהיו חייבים בתשלום מיסים, בהתאם לתנאים שייקבעו בחוק.

סעיף 22: נתינים יפנים יהיו חופשיים לגור בכל מקום שירצו ולשנות את מקום מגוריהם, בהתאם לחוק. [...]

סעיף 33: הפרלמנט הקיסרי יהיה מורכב משני בתים: בית נבחרים ובית לורדים.

סעיף 34: חברי בית הלורדים, בהתאם לתקנת בית הלורדים, יהיו בני משפחת הקיסר, בני אצולה ואנשים שימונו לתפקיד זה על ידי הקיסר.

סעיף 35: חברי בית הנבחרים יהיו נציגים נבחרים של העם, שייבחרו בהתאם לחוק הבחירות.

(ב' שילוני, יפן המודרנית, שוקן, 2002, עמ' 336-337)

על פי הקטע ועל פי מה שלמדת, הסבר כיצד אפשרה החוקה להתמודד עם הגורמים למשברים ולמרידות.

בתשובתך התבסס על שני סעיפים מן החוקה. (17 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 27-28. (15 נקודות)

27. הצג שני גורמים לכיבוש מנצ'וריה: גורם אחד הנובע מן המצב הפוליטי-חברתי בתוך יפן, וגורם אחר הנובע מיחסי החוץ של יפן.

הסבר כיצד השפיע כיבוש מנצ'וריה על יפן בשני תחומים שונים.

28. הסבר כיצד שיקפה הקמת "חילות ההגנה" את השינוי ביחסים בין יפן ובין ארצות הברית בשנות החמישים והשישים של המאה ה-20.

הצג שתי השפעות של הקמת "חילות ההגנה" על המצב הפוליטי ביפן.

נושא 8 — סין המודרנית

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 29-30 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 31-32 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 29-30. (35 נקודות)

29. עליית התנועה הלאומית בהנהגת סון יאט סן ונפילת הקיסרות

קרא את הקטע שלפניך וענה על השאלות שאחריו.

המהפכות הגדולות שהתחוללו במערב המודרני - [...] המהפכה האמריקאית והמהפכה הצרפתית - השפיעו רבות על הסינים. רעיונות הדמוקרטיה, העצמאות, זכויות האדם, השוויון והחירות פשטו כאש בשדה קוצים בקרב צעירי סין. זאת ועוד, הצלחותיהן של התנועות לאחדות לאומית באיטליה ובגרמניה ב־1870 הציגו מופת זוהר לנגד עיניהם של סינים מרחיקי ראות ודרבנו אותם לנקוט פעולה דומה. הלאומיות, הדמוקרטיה והרפובליקניות נעשו גלגלי השינוי המהפכני שעמד להתחולל בסין.

(עמנואל צ' י' שו, צמיחתה של סין המודרנית, הוצאת שוקן, 2005, עמ' 422)

א. הסבר שלוש מן הגורמים לנפילת הקיסרות הסינית (בשנת 1911): גורם אחד המוזכר בקטע ושני גורמים שאינם מוזכרים בקטע. (15 נקודות)

ב. על פי הקטע ועל פי מה שלמדת, הסבר שניים מן הרעיונות של התנועה הלאומית הסינית בהנהגת סון יאט סן. הצג שתי פעולות של סון יאט סן ותומכיו למימוש רעיונות אלו. (20 נקודות)

30. מלחמת קוריאה

א. בנספח ב מוצגת כרזת תעמולה שפורסמה בסין בשנת 1951. עיין בה והסבר באמצעות שני רכיבים כיצד שניים מן הגורמים להתערבות של סין במלחמת קוריאה באים לידי ביטוי בכרזה. (18 נקודות)

ב. הסבר את ההשפעה של המעורבות של סין במלחמת קוריאה על מעמדה הבינ־לאומי של סין. הדגם את דברך באמצעות שני אירועים. (17 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 31-32. (15 נקודות)

31. הצג שניים מן הגורמים לניצחון של הקומוניסטים במלחמת האזרחים בסין.

לדעתך, מהו הגורם העיקרי שהביא לניצחון של הקומוניסטים? נמק את תשובתך באמצעות עובדות היסטוריות.

32. הסבר שתי השפעות של המלחמה בין בעלות הברית ובין יפן במהלך מלחמת העולם השנייה על המאבק של סין בכיבוש היפני (שהחל בשנת 1937).

בהצלחה!

נספח א — תמונה (לשאלה 25)

נספח ב — כרזה (לשאלה 30)

לוחם סיני

חייל
צפון קוריאני

חייל או"ם
אמריקני

(באדיבות שגרירות סין בישראל)

תרגום: התנגדו לארצות־הברית, עזרו לצפון־קוריאה! עזרה לשניים היא עזרה לעצמנו.